

ДИНАМІКА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКАХ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

¹ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

Анотація: У статті досліджено динаміку капітальних інвестицій у розвиток агропродовольчих ринків України та Причорноморського регіону в воєнний період, визначено динамічно-структурні зміни та інвестиційні пріоритети на різних системних рівнях. На підставі емпіричного дослідження ідентифіковано регіональні особливості інвестиційного процесу в Причорномор'ї, як аналітичне підґрунтя для стратегій сталого й резильєнтного розвитку агропродовольчих ринків в умовах загроз.

Ключові слова: капітальні інвестиції; динаміка; агропродовольчі ринки; інвестиційні процеси.

Abstract: In article examines the dynamics of capital investments in the development of agri-food markets of Ukraine and the Black Sea region during the war period, identifies dynamic and structural changes and investment priorities at different system levels. Based on empirical research, regional features of the investment process in the Black Sea region are identified as an analytical basis for strategies for sustainable and resilient development of agri-food markets in conditions of threats.

Keywords: capital investments; dynamics; agri-food markets; investment processes

Для впровадження стратегічних завдань відродження, сталого й резильєнтного розвитку України та її агропродовольчих ринків (далі – АПР) важливим є питання їх інвестиційного забезпечення з урахуванням регіональних особливостей. Використовуючи статистичні дані [1], проведемо емпіричне дослідження динаміки інвестиційних процесів в АПР України та Причорноморського регіону в умовах війни (таблиця 1). У 2022 р. відбулося скорочення обсягів капітальних інвестицій (далі – КІ) в національній економіці на 39,2 %, у т.ч. аграрному секторі – на 27 %, переробному – на 46,6 %, харчовій промисловості – на 37,9 %. У мирний час питома вага КІ сільського господарства в загальнодержавних інвестиціях досягала близько 10 %, у 2022 р. вона зросла на 2,1 в.п., як і частка КІ харчової індустрії (+0,1 в.п.), що обумовлено нижчими темпами скорочення секторального індикатора порівняно з державним. Частка капітальних інвестицій харчової індустрії в інвестиціях переробного сектору зросла з 24,9 % в 2021 до 28,9 % в 2022, що є свідченням її інвестиційної привабливості навіть в умовах безпекових загроз.

Інвестиційна динаміка АПР Причорноморського регіону в перший воєнний рік була дещо іншою порівняно з державними ринками й характеризувалася більшою глибиною падіння (див. табл. 1). Так, обсяги КІ в аграрний сектор регіону скоротилися в 2022 р. порівняно з 2021 р. на 37,8 %, переробного – на 60,4 %, що значно вище загальнодержавних індикаторів, однак нижче темпів падання регіональних капітальних інвестицій (-62,2 %). Наслідком знижувальної інвестиційної тенденції стало скорочення частки Причорномор'я у державних КІ з 7,6 % в 2021 до 4,7 % в 2022, у т.ч. регіонального аграрного ринку – з 10,8 % до 7,5 % відповідно. Водночас у секторальній структурі КІ Причорноморського регіону питома вага сільського господарства зросла з 14,4 % до 19,3 % в 2022; очікуваним є також збільшення частки харчової промисловості. Відтак, у перший воєнний рік реакцією агропродовольчих ринків Причорномор'я на шоки стало скорочення інвестиційних надходжень, однак його темпи були нижчими порівняно з середнім індикатором по регіональній економіці.

У 2023-2024 рр. інвестиційна динаміка АПР України та її Причорноморського регіону визначається зростаючим трендом, сигналізуючи про адаптацію ринків до викликів і безпекових загроз. Так, обсяг загальнодержавних інвестицій в 2023 р. порівняно з попереднім зріс на 53,1 %, у т.ч. в аграрному секторі – на 28,7 %, переробному – на 49,5 % (див. табл. 1). При цьому найвищі темпи приросту (+86,5 %), вищі середнього рівня, продемонструвала харчова промисловість, що є свідченням її більшої адаптивної здатності та резильєнтності порівняно з іншими секторами національної

економіки. Як наслідок, її частка в загальних інвестиціях зросла до 5,2 %, в КІ переробного сектору – до 36,1 % в 2023 р., досягнувши за досліджуваний період максимального значення.

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій в АПР України та Причорноморського регіону, млн. грн.*

Показники	Роки					Темпи росту, %		
	2020	2021	2022	2023	2024	2022 до 2023	2023 до 2022	2024 до 2023
Україна								
1. Обсяг КІ, всього	508217	673899	409660	627281	743016	60,8	153,1	118,5
2. Сільське господарство	50189	67993	49612	63849	79130	73,0	128,7	123,9
у % до загального обсягу КІ	9,88	10,09	12,11	10,18	10,65	X	X	X
3. Харчова промисловість	28875	28166	17484	32610	41219	62,1	186,5	126,4
у % до загального обсягу КІ	5,68	4,18	4,27	5,20	5,55	X	X	X
у % до КІ переробної промисловості	34,21	24,87	28,92	36,07	34,05	X	X	X
4. Переробна промисловість	84408	113275	60458	90395	121046	53,4	149,5	133,9
Причорноморський регіон								
1. Обсяг КІ, всього	38142	50902	19256	28885	39008	37,8	150,0	135,0
у % до державних КІ	7,50	7,55	4,70	4,60	5,25	X	X	X
2. Сільське господарство	4630	7317	3717	5118	5769	50,8	137,7	112,7
у % до державних КІ	9,22	10,76	7,49	8,02	7,29	69,6	X	X
у % до регіональних КІ	12,14	14,37	19,30	17,72	14,79	X	X	X
3. Харчова промисловість	1494	1683	к/с	2166	2784	X	X	128,5
у % до загального обсягу КІ	3,92	3,31	X	7,50	7,14	X	X	X
у % до КІ переробної промисловості	32,26	32,53	X	54,05	53,60	X	X	X
4. Переробна промисловість	4632	5173	2049	4008	5194	39,6	195,6	129,6

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [1].

У 2023 р. порівняно з 2022 р. обсяг капітальних інвестицій Причорномор'я зріс на 50 %, у т.ч. аграрного сектору – на 37,7 %, переробного – на 95,6 %. Інвестиційне забезпечення харчової промисловості регіону в 2023 р. порівняно з 2022 р. зросло на 29 %; її частка в КІ переробної промисловості збільшилася з 32,5 % до 54,1 % відповідно, також подвоїлася частка в регіональних інвестиціях. Позитивна інвестиційна динаміка зумовила зростання питомої ваги Причорноморського регіону в державних інвестиціях до 5,3 % в 2024 р. після незначного скорочення в 2023 р.

2024 рік характеризувався сповільненням зростаючого тренду в інвестиційній сфері. Так, обсяг КІ в розвиток аграрних ринків України зріс в 2024 порівняно з 2023 на 23,9 %, продовольчих – на 26,4 %, що вище середнього показника по економіці (+18,5 %). Приріст КІ в агропродовольчі ринки Причорномор'я (+12,7 % і +28,5 %) був нижчим показників державних ринків, однак зростання загальних інвестицій регіону (+35 % в 2024) перевищило середній рівень по економіці України.

На підставі проведеного аналізу можна ідентифікувати *специфіку* інвестиційних процесів в АПР Українського Причорномор'я. По-перше, відмінною рисою інвестиційної діяльності в АПР Причорноморського регіону є значна частка (54 %) харчової промисловості в капітальних інвестиціях переробної промисловості, яка значно перевищує державний показник (34 %). Це свідчить про першочергову роль продовольчого ринку в інвестиційній діяльності переробної промисловості регіону. По-друге, регіональною особливістю є значно вища інвестиційна активність в аграрних ринках порівняно з продовольчими в мирний час та зміна такого співвідношення на користь харчової індустрії в воєнний час: у 2021 р. обсяг капітальних інвестицій сільського господарства регіону в 4,3 рази перевищив показник для харчової промисловості, у 2024 р. він зменшився вдвічі і склав 2,1 рази. В цілому по Україні така різниця була меншою і складала в 2021 р. 2,4 рази, в 2024 – 1,9 рази. Відтак, у воєнний період продовольчі ринки значно збільшили свою інвестиційну пріоритетність, що обумовлено, зокрема, новими трендами глибокої переробки сировини та диверсифікацією [2].

Третьою регіональною особливістю є зміна просторової структури інвестицій внаслідок релокації суб'єктів АПР і окупації частини Херсонської області (таблиця 2). У 2021 р. в структурі загальних КІ Причорноморського регіону домінувала Одеська обл. із часткою 47,4 %, питома вага

Миколаївської та Херсонської областей складала 23,8 % і 28,7 % відповідно. У мирний час розподіл часток між областями в КІ сільського господарства був відносно рівномірним із переважанням Херсонської обл. (37,6 %), в КІ харчової промисловості – домінантою Одеської обл. (53,4 %).

Таблиця 2

Просторова структура капітальних інвестицій АПР Українського Причорномор'я, %*

Області	2020	2021	2022	2023	2024	Динаміка змін (5-2)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1. Регіональна економіка, всього						
1. Миколаївська область	24,9	23,8	26,0	31,1	34,3	+10,5
2. Одеська область	56,2	47,4	70,4	66,3	62,5	+15,1
3. Херсонська область	18,9	28,7	3,6	2,6	3,2	-25,6
2. Сільське господарство						
1. Миколаївська область	33,9	34,3	42,7	48,7	44,2	+10,0
2. Одеська область	23,1	28,1	52,7	51,3	53,6	+25,6
3. Херсонська область	43,0	37,6	4,5	к/с	2,1	-35,5
3. Переробна промисловість						
1. Миколаївська область	35,6	34,1	33,1	37,7	27,2	-7,0
2. Одеська область	55,1	53,4	66,9	62,3	69,9	+16,5
3. Херсонська область	9,3	12,5	0,0	0,0	2,9	-9,6

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [1].

У воєнний період просторова структура інвестицій АПР трансформувалася в напрямі зростання часток Одеської й Миколаївської областей на фоні скорочення питомої ваги Херсонської обл. через воєнні дії. Водночас в інвестиційній структурі переробної промисловості відбулося скорочення частки Миколаївської обл. (з 33,1 % в 2022 р. до 27,2 %) за одночасного зростання питомої ваги Одеської обл. (з 53,4 % до 69,9 %), що свідчить про активізацію інвестиційних процесів в ринках переробних товарів, у т.ч. продовольчих в Одеській обл., яка стала інвестиційним центром Причорномор'я в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за регіонами. Державна служба статистики України. 12.02. 2026. URL: <https://stat.gov.ua/uk>
2. Нікішина О.В., Носова Н.І. Адаптаційні тенденції та стратегічні напрями сталого й інвестиційного розвитку агропродовольчих ринків Українського Причорномор'я в умовах загроз. Grail of Science. 2025. № 57. С. 219-239. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.10.2025.021>.

Тези підготовлено за результатами дослідження, що фінансується за рахунок бюджетних коштів МОН України «Комплексне наукове дослідження забезпечення просторового інвестиційно-інноваційного розвитку Українського Причорномор'я» (договір №БФ/С20-2025 з Міністерством освіти і науки України; реєстраційний номер: РК 0125U003488).

Нікішина Оксана Володимирівна, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур, ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», Одеса, e-mail: Nikishina@nas.gov.ua

Носова Наталія Іванівна, провідний інженер відділу ринкових механізмів та структур, ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», Одеса, e-mail: sovanatali22@ukr.net

Oksana Nikishyna V., Doctor of Economic Sciences, Senior Research, Chief Researcher of Department of Market Mechanisms and Structures, SO «Institute of Market and Economic & Ecological Research of the NAS of Ukraine», Odessa, e-mail: Nikishina@nas.gov.ua

Natalia Nosova I, Senior Engineer of Department of Market Mechanisms and Structures, SO «Institute of Market and Economic & Ecological Research of the NAS of Ukraine», Odessa, e-mail: sovanatali22@ukr.net.